

GYVIEJI ARCHYVAI

Žuvę už Perloją ir visą Lietuvą

Tą įsimintą 1995 m. rugsėjo 10 dieną Perloja šurmuliavo nuo gausybės žmonių. Šitiek jų buvo susirinkę gal tik 1930 m. atidengiant paminklą kunigaikščiui Vytautui Didžiajam, kai buvo minima jo 500-ųjų mirties metinių sukaktis. Ši kartą žmonių minia suplaukė iš visos Lietuvos pagerbti 48 partizanų perlojiškių, žuvusių už Perloją ir Lietuvą

Juozas Ciūnio, buvusio partizano, politinio kalinio, svajonė – pastatyti Perlojos žuvusiems partizanams atminties paminklą – ėmė pildytis 1994 m. lapkričio 27 d., iškritus pirmajam sniegui. Tą dieną jaunas ir energingas Perlojos klebonas Alfonsas Kelmelis pašventino pamatų kertinį akmenį. Juozas Ciūnys kreipėsi į iškilmų dalyvius, prašydamas aukoti būsimąjį paminklą statybai. Perlojiškiai ir atvykę svečiai išgirdo iniciatoriaus raginimą: aukojų žuvusiųjų giminės, artimieji, Perlojos gyventojai ir kiti geros valios žmonės. Mažiau kaip po metų paminklas buvo pastatytas.

Atidengimo iškilmės prasidėjo šv. Mišiomis Perlojos bažnyčioje, jas aukoją Senosios Varėnos klebonas Pranciškus Čivilis. Po Mišių žmonės suėjo prie paminklo, kur stovėjo ginkluota garbės sargyba. Išsirikiavo savanoriškos krašto apsaugos kariai, šauliai, buvę partizanai, choristai, ansambliciai.

Tuo metu buvau LPKTS Varėnos skyriaus tarybos pirmininkas, tad pasisakiau pirmiausia. Pasveikinau iškilmų dalyvius, paminėjau, jog Dzūkija, ypač Perloja, visais laikais buvo tarsi Lietuvos gynybinis bastionas, tvirtas prieš svetimšalių antpuolius ir atsparus nutautinimo mėginimams. Dzūkai liko ištikimi saviems papročiams ir tradicijoms. Jie apgynė ir išlaikė savo melodinę šneka, visuomet didžiavosi garbinga tautos praeitimi. Apie tai liudija ir Vytauto Didžiojo paminklas, kurį perlojiškiai ne tik pastatė, bet ir apgynė nuo bolševikinių vandalų.

Padėkojęs susirinkusiems, perskaičiau paminklo partizanams iniciatoriaus Juozo Ciūnio kreipimąsi. Jame paaiškinta paminklo statybos idėja, dėkojama visiems, kurie prisidėjo prie šio didelio darbo: architektams Alfonsui Lukšui ir Giedriui Laučiui, parapijos klebonui Alfonsui Kelmeliui, Varėnos akcinės bendrovės „Trobėsiai“ direktoriui Vytautui Kukliui, techniniams darbuotojams Vladimirui Isakovui ir Vytautui Makseliui, visam akcinės bendrovės „Trobėsiai“ kolektyvui, Vilniaus merui Aliui Vydūnui, Perliui Vaisietai, visiems tiems, kurie aukoją savo lėšas ir įvairiai prisidėjo įgyvendinant šį kilnų darbą.

Paminklą atidengė iniciatorius Juozas Ciūnys, architektas Alfonsas Lukšys ir statybos organizatorius Vytautas Kuklys.

Alytaus savanoriškos krašto apsaugos karių pučiamųjų instrumentų orkestras pagrojo Tautos himną, o Varėnos teritorinės gynybos savanoriai penkiomis salvėmis pagerbė žuvusių karžygių atminimą.

Pašventino paminklą Senosios Varėnos klebonas P. Čivilis. Perlojiškis aktorius Tomas Vaisieta, pasipuošęs Vaidilos drabužiais, pritariant kanklėms, teatralizuotai rypavo iš širdies gelmių sklindančią melodinę raudą. Po jos rūščiai prakalbo, kaltindamas nuožmius žudikus. Kritusiems už Perloją ir visą Lietuvą išsakė pagarbinius žodžius. Tuomet aktorius išvardijo visus 48 didvyrius, kurių vardai įrašyti granite. Paskelbus žuvusio kovotojo vardą, pavarde, slapyvardį, gimimo ir žūties metus bei amžių, kiekvienam jų suskambėdavo paminklo viršuje pakabintas varpas. O paskui prabilo ir bažnyčios varpas, kvesdamas telktis, budėti, gyventi vienybėje, prisiekti ištikimybę Lietuvai ir įgyvendinti žuvusiųjų idėjas bei siekius.

Iškilmės užsitęsė iki vėlumos, nes kalbėjo ir kalbėjo iš visos Lietuvos suvažiaavę įžymūs žmonės.

Prie paminklo prisiekię Varėnos jaunieji šauliai ir pažadėjo žengti partizanų pramintais takais. Jaunimas ėmė domėtis tragiška pokario metų tautos istorija, ypač po to, kai 1995 – 1996 mokslo metais vidurinėse mokyklose organizavome konkursą „Laisvės kovų ir kančių istorija“.

Nuo 1999 m. Dzūkijos miškus aplankė Vilniaus, Kauno ir kitų miestų patriotiškai nusiteikę gyventojai, pagerbdami generolo Adolfo Ramanausko – Vanago atminimą, nutarė įkurti visuomeninę „Vanago“ draugiją ir savo atžaloms suteikti galimybę pagyventi partizanų sąlygomis, išmokyti karinės drausmės ir partizanų kovinės taktikos. Uniformuoti 10 – 18 metų „vanagiukai“ noriai žygiuoja partizanų kovų takais, stovyklauja jų vadavietėse, dalyvauja įvairiose partizanų pagerbimo iškilmėse.

Eina 23-tieji metai, kai Perlojoje buvo atidengtas paminklas partizanams. Vis dar viliojai, kad Dzūkija ir visa Lietuva bus tokia, kokią norėjo matyti ir dėl kokios pasiaukojimo žuvusieji.

Vytautas KAZIULIONIS
Senosios Varėnos gyventojas

Renkame Varėnos kraštui nusipelnusių žmonių šimtuka

Vytautas KAZIULIONIS

Lietuvos pasipriešinimo sovietinės okupacijos režimui dalyvis, buvęs politinis kalinys bei ilgametis Varėnos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas

Gimė 1930 m. gegužės 12 d. Senojoje Varėnoje, darbščiojo ūkininko šeimoje. Mokėsi Varėnos gimnazijoje. Tėvas Antanas Kaziulionis priklausė Tautininkų sąjungai, todėl dar 1941 m. jų šeima buvo išvežamųjų sąrašuose.

1947 m. pabaigoje Vytautą su tėvais okupantai ištrėmė į Sibirį. V. Kaziulionis ir Sibire nesėdėjo rankų sudėjęs – su bendraminčiais įkūrė pagrindžio organizaciją „Priešaiška ištrėmimė“. Buvo leidžiamas pogrindinis periodinis laikraštukas „Toli nuo Tėvynės“. 1951 m. tremtyje sumintas, Rusijos Vakarų Sibiro karinis tribunolas skyrė mirties bausmę, 1952 mirties bausmė pakeista 25 m. lagerio ir 5 m. tremties be pilietinių teisių. Kalėjo Tiumenės kalėjime, nuo 1952 m. Rusijos Norilsko griežto režimo 5-ajame lageryje, kur įsijungė į slaptą politinių kalinių judėjimą, buvo vienas iš 1953 m. politinių kalinių sukilimo Norilsko lageryuose organizatorių ir už tai išvežtas kalėti į Kolymsko lagerys. Vėliau kalintas Rusijos Irkutsko sr. Ust-Kuto lageryje. 1958 m. iš lagerio paleistas, nuvežtas į tremtį Taišeto rajono Sujeti-

chos gyvenvietėje.

Į Lietuvą grįžo 1961 metais, apsigyveno Kaune, iki 1990 metų V. Kaziulionis dirbo Kauno autobusų parke, o nuo 1990-ųjų, išėjęs į pensiją, grįžo gyventi į gimtąją Dzūkiją, Senąją Varėną. Nuo 1988 metų, prasidėjus tautos atgimimo Sąjūdžiui, aktyviai įsijungė į visuomeninę politinę veiklą. Nuo 1990 m. iki 2017 metų buvo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Varėnos skyriaus pirmininkas. Šiuo metu jis yra LPKTS Varėnos skyriaus garbės pirmininkas. Tyrinėja pasipriešinimo okupaciniam režimui istoriją. Didžiausią dėmesį skyrė 1944-1953 metų partizaninių kovų įvertinimui ir žuvusių kovotojų pagerbimui. Organizavo partizanų palaikų iškasimą, perlaidojimą ir jų atminimo įamžinimą. Kartu su talkininkais perlaidojo apie 50 partizanų palaikų, paminkluose įamžino apie 700 žuvusių Laisvės kovotojų vardų. Rūpinasi įamžinti žuvusių pasipriešinimo dalyvių atminimą. Parašė knygą „Dainavos apygardos partizanų atminties paminklai“ (2005), kurioje pasakoja apie partizanų žūtis aplinkybes,

jų palaikų paieškas, atminimo įamžinimą. Ši knyga yra tarsi lankytinų vietų kelrodis, primenantis skaudžią mūsų tautos praeitį. 1995-2005 m. V. Kaziulionio, E. Laugalio ir A. Kašėtos iniciatyva Varėnos rajono mokyklose buvo suorganizuotas konkursas „Lietuvos laisvės ir kančių istorija“. Mokinių rašiniai V. Kaziulionio iniciatyva išleisti atskira knyga „Pokario žmonių likimus apmąstome šiandien“ (2008).

V. Kaziulionis labai aktyviai rašė straipsnius į rajono, respublikinę ir net užsienio spaudą. V. Kaziulionis yra knygų „Norilsko vyčiai“, „Partizanų takais“ ir žurnalo „Laisvės kronikos“ bendraautoris.

V. Kaziulionio darbai įvertinti 1-ojo laipsnio LPKTS žymeniu, 1999 m. Lietuvos Prezidento dekretu apdovanotas Vyčio Kryžiaus penktojo laipsnio ordinu. Jam suteiktas Kario savanorio sta-

tusas.

2016 m. Varėnos rajono savivaldybės kultūros premija bei Kultūros ir meno tarybos ženklu „Sidabrinė bitė“ už pasipriešinimo okupantams aukų atminimo išsaugojimą, aktyvią patriotinę ir kultūrinę veiklą, pasiaukojimą Lietuvai, pagarbos ir meilės Tėvynei skiepijimą jaunimui apdovanotas buvęs ilgametis Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Varėnos filialo vadovas, ansamblio „Viltis“ dalyvis Vytautas Kaziulionis.

Parengė
Laimutė CIBULSKIENĖ
Varėnos viešosios
bibliotekos bibliografe

Algirdas JUŠKEVIČIUS

Skulptorius, drožėjas, pedagogas

dailės studiją „Kadagys“.

A. Juškevičius nuo 1980 m. dalyvauja parodose, yra Lietuvos tautodailininkų sąjungos narys (1981). 1983 m. buvo apdovanotas už geriausią skulptūrą renginyje „Visų amatų dienos“. 1986 m. jam buvo įteikta Lietuvos valstybine premija. 2002 m. apdovanotas Lietuvos Respublikos Seimo medaliu. 2005

metais A. Juškevičiui buvo suteiktas meno kūrėjo vardas. 2006 m. suteiktas geriausio Alytaus apskrities meistro vardas. Savo darbus menininkas eksponuoja zoninėse, respublikinėse ir užsienio liaudies meno parodose. Drožybos meną meistras demonstruoja kasete per Grybų šventes amatų kiemelyje. Tautodailininko darbai puošia Varėnos apylinkes, jo sukurtų skulptūrų yra Švedijoje ir Vengrijoje.

A. Juškevičius yra leidinių „Varėnos krašto menininkai“ (1999), „Tėminių kaimų kūrmosi perspektyvos Varėnos rajone“ (2007), „Turizmas Varėnos rajone“ (2008)

ros „Šv. Jonas Nepomukas“, „Šv. Kazimieras“, „Šv. Jurgis“ byloja apie neeilinius drožėjo gebėjimus ir talentą, pasižymi liaudiška stilistika, savo dvasia artimi liaudies kūrybai. Sertifikuotu tautiniu paveldu pripažintos menininko Užgavėnių kaukės.

Už sėkmingą kūrybinę veiklą, nuoširdų Dainavos krašto vertybių puoselėjimą bei populiarinimą Lietuvoje ir užsienyje 2007 metais A. Juškevičius buvo apdovanotas Varėnos rajono savivaldybės ir Kultūros ir meno tarybos „Sidabrinės bitės“ ženklu ir premija.

Savo knygoje „Algirdo Juškevičiaus kūryba“ (2007), kurioje yra 33 skulptūrų nuotraukos, jis rašo: „Mėginu perprasti senųjų meistrų patirtį drožiant, skobiant ir stant iš medžio. Meistrystė įvairialypė: per tautos tradicijas, žinias, kitų meistrų patirtį ir savo atradimus einu tikslo link“. Knygoje be skulptūrų nuotraukų yra ir keletas literatūrinės kūrybos pavyzdžių, kurie patraukia skaitytoją gražia, gyva, sklandžia kalba, vaizdingu pasakojimu.

A. Juškevičius yra leidinių „Varėnos krašto menininkai“ (1999), „Tėminių kaimų kūrmosi perspektyvos Varėnos rajone“ (2007), „Turizmas Varėnos rajone“ (2008)

sudarytojas.

2014 m. Varėnos viešjoje bibliotekoje buvo pristatytas režisieriaus Roberto Šarknicko dokumentinis filmas „Algirdas Juškevičius. Medžio drožėjas, skulptorius, pedagogas“.

A. Juškevičius jau 37 metus moko jaunimą meninės medžio drožybos. Varėnos kultūros centro dailės studijos „Kadagys“ vadovas Algirdas Juškevičius 2016 m. buvo apdovanotas Kultūros ministerijos premija „Už geriausią parengtus ir vykdytus vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos projektus“. Pastaraisiais metais A. Juškevičiaus parengti drožėjai sėkmingai dalyvauja respublikiniuose moksleivių meninės kūrybos konkurse „Sidabrinis vainikėlis“: Edvinas Jančiauskas tapo laureatu 2013 ir 2015 m., o broliai Lukas ir Domas Malašauskai – 2016 m.

2017 m. tautodailininko, medžio drožėjo A. Juškevičiaus jubiliejinė išskirtinė brandos darbų paroda buvo atidaryta Varėnos kultūros centro parodų salėje.

Parengė
Elena GLAVICKIENĖ
Varėnos viešosios
bibliotekos Bibliografijos,
informacijos ir kraštotyros
skyriaus vedėja